

Praktverk om textilglädje

VILKET GLÄDJEÄMNE i recensionsbokshögen! Ulla Oscarsson storformatshyllning till det textila kunnandet och skaparkraften ger både översikt och nedslag i Jämtlands och Härjedalens kvinnohistoria. Ömsom praktfullt, ömsom gripande, livets nödtorft, slitet och den eviga vardagssysslän, lyckan och det textila överdådet. En riktigt vacker bok även om en och annan bildtext blivit svårläst.

BOKENS GENERELLA syn på material och tekniker gör den till en utmärkt introduktion på alla textila utbildningar. Man får inblickar i fårklippning och ullhantering. Spinnrocken, en uppfinning från Gustav Vasas tid, presenteras, men den fyra tusen år äldre sländan lyfts fram som det perfekta redskapet. Allt material togs självklart tillvara – getragg, kvinnohår, nöthår, hundhår, harull, kosvanstapel, svinhår och svinborst. (Ett virkat täcke av häststapel imponerar.) Man får veta hur lin rycktes, rötades, bråkades,

KVINNOMÖDA OCH
SKAPARGLÄDJE

Ulla Oscarsson

Jamtli Förlag 2012

256 sid, pris ca 495:-

Hemslöjd 1 • 2013

» **Allt material togs självklart tillvara – getragg, kvinnohår, nöthår, hundhår, harull, kosvanstapel, svinhår och svinborst.** «

häcklades och skäktades, på samma sätt som i alla lintrakter. Men de regionala särdragen tas förstås upp. Här var hampa vanligare. Lin ansågs finare, »men hampen var värre«, sägs det.

Bland prakttextilierna från länet försjunker man lätt i broderierna. Brudkuddarna med sina tulpaner markerade en av livets viktigaste händelser. Kjolväskorna var broderade smycken på dräkten. Stickningen kom sent till den här landsändan, men sen stickades det desto mer. En tröja från Älvros har rentav utnämnts till Sveriges vackraste i en inventering. Missa inte berättelsen om författarens magiska möte med en okänd tröja – som hon redan stickat!

De avancerade dubbelvävnaderna kan enligt en teori ha uppstått ur brickbandsvävningen. I Jamtlis samlingar finns mer än tusen år gamla vävnader med de karaktäristiska geometriska mönstren. Bland annat Kyrkåsvävnaden, använd som antependium men vid slutet av 1800-talet betraktad som uttjänt och såld för 75 öre till en torpare som hästtäckte. Tala om cliffhanger.

Det allra mesta i textilväg producerades på gårdarna. Tabeller över tidsstudier visar värdet i vanliga vardagskläder. Att tillverka en särk tog 95 timmar, alla moment inräknade. Man kan lätt räkna ut vad ett sådant plagg skulle kosta idag. Men kvinnornas arbete räknades förstås inte i pengar. Det mesta syddes i hemmen men ibland av köpetyger som kalmink och kamlott, rask, sars, schagg och kattuner.

I kontrast till de fantastiska textilier man åstadkom framstår hygien kring dem närmast som nöd.

Ingen veckotvätt direkt när man väl ställde till med byk. Halm i sängarna, underbredor av vassa linblånor, fällar att sova under men inga lakan. Särskilt för kvinnorna måste tillvaron utan riktiga underkläder ha varit plågsam och hälsovådlig. Att bära byxor av något slag var inte att tänka på. En flicka berättar i en uppteckning hur hon skar sönder låren när hon trampade igenom skaren på sin väg till skolan.

CITATEN GÖR att man kommer kvinnorna i den här historien nära.

För den som inte utan vidare förstår jamtska finns en ordlista till hjälp. Ett av de många talesätten sparar jag genast på: när något inte riktigt vill sig kan det vara »som att tappa vantar i månsken«. Men det gäller förstås inte den här underbara boken.

Ulla Oscarsson var i 32 år 1:e antikvarie på Jamtli i Östersund, bland annat med ansvar för textilsamlingen.

.....
CELIA B. DACKENBERG

har läst och valt nya böcker.

